

İŞSİZLİK SORUNUNA YENİDEN BAKIŞ...

Prof. Dr. Nusret EKİN
Kadir Has Üniversitesi
Öğretim Üyesi

İsrar Eden "Geleneksel İşçi" İşsizliği :

XXI. yüzyılın eşiğinde Dünya'nın ikinci bir "Endüstriyel Devrim" yaşadığı ve bunun da bilgi toplumunun oluşumuna yol açacak bir süreç başlattığı ifade edilmektedir. "Geleceğin bilgi toplumu, insanları yetenek ve yeterliliğiyle farklı kılmaktadır. Bilginin ve teknolojinin artan hızına ayak uyduramayan uğraşlarını böyle bir gelişme çerçevesinde geliştiremeyen insanların en önemli sorununun işsizlik olmaya devam edeceği açıktır."

Günümüzde istihdam sorununa artan ilginin temel nedenlerinden biri, son 20 yılda dünyanın önemli bir kısmında istihdam koşullarının gittikçe bozulmasıdır. Endüstri Toplamları'nda Savaş sonrası dönemde ulaşılan tam istihdam, 1970'lerden sonra nihayete ermiştir. O tarihten bu yana, işsizlik oranlarında sürekli bir artış gözlenmiştir. Sorunu daha da vahimleştiren, işsizliğin yüksek seviyesini ısrarla sürdürmesi ve görünürde bu sorunu çözecek etkin tedbirlerin olmayışıdır¹.

Bu durumun nedenleri ve muhtemel çözümleri konusunda politikacılar ve akademisyenler arasında ciddi görüş ayrılıkları gözlenmektedir. Ayrıca, küreselleşme ve teknolojik değişiminin, işsizliğin azaltılması üzerindeki etkileri de yeni endişeler doğurmaktadır. Gittikçe artan bedbinlik "çalışmanın sonu" kehanetine yol açacak bir altyapı oluşturmaktadır.

AB'deki son veriler dikkate alındığında işsizlik düzeyinin endişe verici derecede yüksek olmaya devam ederek, % 10.8'e ulaştığı ve AB işgücünün % 5'ten fazlasının en az 1 yıldan beri işsiz olduğu

görülmektedir. Geleneksel tarım ve sanayi sektörleri sürekli daralırken, hizmet sektörü heryıl 1 ile 1.5 milyon iş imkanı yaratmaktadır. 10'dan az işçi çalıştıran KOBİ'ler büyük firmalara göre iki kat daha büyük işçi almaktadır. Birlik içinde gençler arasındaki ortalama işsizlik oranı halen % 20'lerin üzerindedir. Ayrıca kadınlar arasında işsizlik, erkek oranlarına nazaran % 3 daha yüksektir².

1997'nin son ayında Lüksemburg'da toplanan AB İstihdam Zirvesi'nde 15 üye ülke tarihinde ilk kez sayıları 18 milyonu aşan işsizliğe dikkati çekmiştir. AB ülkeleri arasında halen günümüzde en fazla işsiz İspanya'da bulunmaktadır. Bu ülkede işgücünün % 19'u işsiz konumundadır.

AB içinde İspanyayı % 13 ile Finlandiya, %13.6 ile Fransa, %12.1 ile İtalya ve % 10 ile İrlanda izlemektedir. İşsizliğin en az olduğu ülke Lüksemburg'da ise, işgücünün sadece % 3.7'si işsizdir. Bu ülkeyi % 4.5 ile Avusturya, % 5.6 ile Hollanda izlemektedir. En uzun süreli işsizlik sıralamasında ise, İtalya ilk sıralarda yer almaktadır.

Etkisiz İstihdam Politikaları

Bu yüksek oranlar AB ülkelerinde istihdama dönük projelerin ön plana çıkmasına yol açmaktadır. AB ülkelerinde uygulamaya konulan bu projelerin temel özellikleri şöyle özetlenebilir.

- Geçici ve düzensiz istihdam olanaklarının yaratılması. Bunlar arasında kısa, kısmi, mevsimlik ve belirli süreli iş ilişkileri sayılabilir,

¹ Ekin, N.: Türkiye'de Yapay İstihdam ve Politikaları; İstanbul : İTO Yayını; 2000; s.412 vd. Ekin, N.; "Türkiye Yeni Çağa Doğru İstihdamda İki Defa Sıçramalıdır..."; Mercek Dergisi; Ocak 2001; s. 13-17.

² *Güncel Avrupa*; 1998 için Ana Hatları"; Kasım-Aralık 1997;S:9-10;s.7.

- Eğitim politikaları; Mesleki eğitim, yeniden eğitim, insan kaynaklarının geliştirmesine dönük eğitim biçimleri bu arada sayılabilir,

- Erken emekliliği teşvik programları yoluyla genç işçilere iş yaratılmağa çalışılması, emek piyasası kurumlarının yeniden yapılandırılması ve işsizlere yönelik danışmanlık hizmetlerinin sağlanması,

- Emek piyasasının esnekleştirilmesi ve kısmi süreli işlerin teşvik edilmesi,

- Kendi hesabına çalışmak isteyenlere kamu yardımlarının sağlanarak istihdam yaratılması.

Bu dönemde, gelişen dünyanın da önemli bir işsizlik sorunu ile karşılaştığı gözlenmektedir. Nitekim, daha önce merkezi planlamaya sahip Doğu ve Orta Avrupa ekonomilerinde 1990'lardan bu yana kitlesel bir işsizlik ortaya çıkmıştır.

Başarılı Gelişmeler : Güney Asya -

Pasifik - Doğu Avrupa :

Gelişen ülkelerin büyük bir kısmında, istihdam sorunları yakın tarihlere kadar uluslararası borç krizi, yapısal uyum ve istikrar tartışmalarının gölgesi altında kalmıştır. Latin Amerika'nın yavaş, yavaş ekonomik düzenlemeye yönelmesi, ayrıca, Doğu ve Güney-Doğu Asya ekonomilerinin hızla küreselleşen dünya ekonomisinden etkilenecek krizlerle karşılaşmalarına rağmen, durumlarını nispeten düzelttikleri görülmüştür. Bu ekonomiler, ilaveten dikkatlerini küreselleşme sürecindeki optimal ekonomi ve istihdam politikalarına kaydırmışlardır.

Dünya çapında işsizliğin artışı analiz etme konusunda çok sayıda faktör ileri sürülmektedir. Endüstrileşmiş ülkelerde süreklilik kazanan işsizliğin açıklaması, genelde emek piyasası örgütleriyle ilgili olarak yapılmaktadır. Bu görüşe göre, emek

piyasasının sıklığı, bu konuda etkili olmaktadır. Özellikle asgari ücret, iş güvenliği yasaları, ücret dışı emek maliyetlerinin yüksekliği, yüksek işsizlik yardımları işsizliğin temel nedenleri olarak değerlendirilmektedir.

Bu görüşler kuşkusuz herkesçe kabul edilmemiştir. Bu görüşleri tenkit edenlere göre, büyümenin yavaşlamasını talep yetersizliliği, teknolojik değişme, vasıf uyumsuzluğu ve uluslararası rekabetin hızla artışı etkilemiştir. Bu yaklaşımlara göre, tedavi çareleri de bir yazardan diğerine göre önemli ölçüde değişmektedir. Bir kısım görüşler, "emek piyasasının kuralsızlaştırılmasına" (labour market deregulation) önem verirken, diğerleri uluslararası seviyede mikro ve makro ekonomik politikalara yönelmektedirler.

Sağlıklı Çözüm : Rekabet Gücü - İhraç

Ekonomisi - KOBİ'ler:

Küreselleşen ve bölgesel bütünleşmeler içinde olan günümüz dünyasında Gümrük Birliği, KOBİ'ler, ihracat, rekabet dizisinde ister bu süreçler yoluyla istihdam sorunlarının çözülmesi veya tersine mevcut istihdam sorunlarının bu süreçler yoluyla öneminin artarak daha da genişlemesi perspektiflerinden bakılsın, üretken istihdamı genişleten daha yüksek büyüme hızlarından daha etkin bir çözüm görülmemektedir. Bunun da günümüzdeki anlamı, dış ekonomik ilişkilere yönelmiş sağlıklı büyüyen bir ihracat ekonomisidir.

Dünya tecrübeleri, ekonominin ihracata dayalı yapısının küreselleşen dünyamızda daha yüksek bir büyümeyi sağladığı ve sürekli "üretken istihdam" yarattığını göstermektedir. O halde, ekonomideki üretim birimlerinin niteliği de bu amaçlara hizmet edecek özellikte olmalıdır.

Bunun anlamı, tüm ekonomide, özellikle hizmet sektörlerinde rekabet kabiliyetine sahip işletmelerin teşvikidir. Bu

işletmeler, yeniliklere açık, yüksek teknoloji kullanan, vasıflı işçi istihdam eden, dünya piyasalarındaki gelişmelere ve tüketici taleplerine duyarlı, ihraç ürünleri üreten ve pazarlayan, bilgi çağıının taleplerini karşılayabilecek yenilikçi üretim birimleri olmak zorundadırlar. Böylece rekabete dayalı bir işletme modelinin;

- dinamik ve değişen ihraç pazarlarının taleplerine hızla cevap verdiği ve yeni talep potansiyeli yarattığı,

- ülkede yeni ve net iş imkanları ve istihdam sağladığı,

- bu yolla büyümeyi sürekli hale getirdiği gözlenmektedir.

Ayrıca, bu süreçte KOBİ'lerin, yeni ve net iş fırsatları yaratmada en önemli faktör olduğu ortaya konulmuştur. Kuşkusuz, bunların başarıları toplam maliyet içinde işçilik maliyetlerinin düşürülmesine, böylece KOBİ'lerin rekabet edebilir hale getirilmesine bağlıdır. Burada karşımıza, yaşam ve çalışma koşulları seviyesi düşürülmeden, toplam işçilik maliyetlerinin azaltılması sorunu gelmektedir. Diğer bir ifade ile, "sosyal damping"e ve "kirli rekabete" kaymadan, KOBİ'lerin rekabet sorununu çözmeye olanağı büyük ölçüde karşılanmış olmalıdır.

İhracatta başarının diğer çok önemli bir koşulu ise, tüketici tercihlerine uygun kaliteli mal üretmektir. Küreselleşme, fiyat yanında tüketici tercihi ve kaliteyle de birleşmelidir. Ancak bu koşullarda ister Tek Pazar'da, ister ise, dünya pazarlarına açılmada başarı söz konusudur.

Bilindiği gibi, günümüzde bütün dünyada "Fordist - Taylorist" üretim modellerinden, "yalın üretim" veya "bütünsel kalite" biçiminde yeni üretim ve yönetim tekniklerine hızlı bir dönüşüm yaşanmaktadır.

Türkiye'de İşsizlik: Kırsal ve Kentsel Yoksullar:

İşsizlik sorunu Türkiye açısından çok daha karmaşık ve belirsiz bir nitelik kazanmaktadır. Türkiye'de işsizlikle ilgili analizlerde karşımıza çıkan temel sorun, işsizliğin nitelik değiştirerek bir istihdam sorununa dönüşmesidir. Diğer bir değişle az gelişmiş bir emek piyasasında, kırsal kesimde geniş aile düzeni içinde, kentlerde ise, kayıt - dışı istihdam biçimlerinde hiç bir yasal yükümlülük ve kayıt içine girmeyen sektörlerde "işsizliğin üretken olmayan istihdam biçimlerinin artışı" şeklinde ortaya çıkmasıdır.

Deyim yerindeyse, Türkiye'de ekonominin yeterli gelişmemesinden doğan yapısal işsizlik, kendini bu kesimde yoksulluk ve kentsel kesimde kayıtdışı istihdamın genişlemesi biçiminde ortaya koymaktadır.

Bir başka değişle, bu koşullarda işsizlik kavramı yerini yoksulluğa terk edecektir. Bu istihdamın niteliği üretim yönünden ziyade, gelir paylaşım bir istihdam olduğundan etkilenmektedir.

Üretim artmadan böyle bir istihdamın genişlemesi aslında yoksulluğun daha da derinleşmesi anlamına gelecektir. Tarım sektörünün ve kentsel marjinal sektörün özelliği geniş aile düzeninin geleneksel ve modern sektörlerde varlığını sürdürmesi, böyle bir istihdam biçiminin ortaya çıkışına ve varlığını sürdürmesine imkan sağlayacaktır. Tabir yerinde ise, işsizliğin değil kırsal kesimlerde yoksulluğun, kentsel kesimde seyyar satıcıların sayısını arttıracaktır ve "hantal KİT'lerdeki gizli işsizlik sorunları" da bunlara eşlik edecektir.

İstihdam sorununa dönüşen işsizlik beraberinde karmaşık bir istihdam yapısı da getirmektedir. Her türlü koruma ve yasal düzenden mahrum böyle bir çalışmanın hızla çocuk nüfusa, kadınlara, yabancı kaçak

işçilere, formel sektörde çalışan düşük gelirli gruplara yayılma olasılığı güçlüdür.

Böylece istikrarsız, güvencesiz, kısa süreli, düşük ücretli, üretken olmayan, kısmi, mevsimlik, geçici, belirli süreli vb. istihdam biçimleri yaygınlaşacaktır.

Yapıyı Yansıtmayan Oranlar:

II. Dünya savaşından bu yana işsizlik sigortasının olmadığı, aile işletmelerine dayalı tarım ve ketsel marjinal sektörleri ile dikkati çeken gelişme halindeki ülkelerin insangücü kayıplarının hasaplanması için halen yeterli ve rasyonel bir yöntem bulunamamıştır.

Bu bakımdan "İşgücü Hane Halkı Anketi" ne dayanılarak yürütülen Türkiye'deki işsizlik araştırmaları, ya Türkiye'nin gereksiz öğrenmelerine neden olacak derecede düşük işsizlik oranı vermekte, ya da işsizlik olayı gerçek boyutları ile bir türlü hesaplanıp ortaya konulamamaktadır.

İşsizlik sorununda diğer bir problem, işsizliğin büyüklüğünü tesbit etmek de karşımıza çıkmaktadır. Planlı dönemde sarfedilen büyük çabalara rağmen Türkiye'de işsizliğin, kayıt - dışı istihdamın ve formel istihdamın yapısının yeteri açıklıkla ortaya kuduğu söylenemez. Türkiye için bulunan % 7 civarındaki bu işsizlik OECD ve AB ortalamalarından düşüktür. Hayret edilecek bir biçimde İspanya'nın % 20'lere ulaşan işsizliği yanında, Türkiye'de resmi veriler bu oranın 1/3 düzeyinde bir işsizlik vermektedir.

Bu durumda işsizlik problemi açısından iki temel sorunun söz konusu olduğu söylenebilir. Eldeki veriler daha da geliştirilerek Türkiye'de istihdamın yapısı yeterli açıklıkla ortaya konulmalı, ayrıca buna uygun istihdam politikaları geliştirilmelidir. Türkiye'nin bu her iki alanda da ciddi eksiklikleri mevcuttur.

Bugünkü yaklaşımı ile UÇO normlarına uygun tarifler yapan DİE, Hane Halkı İşgücü Anketi, DPT çalışmaları ile İş ve İşçi Bulma Kurumu istatistikleri istihdam sorununun boyutlarını yeterli açıklıkla ortaya koymaktan uzaktır. Bilindiği gibi böyle yaklaşımlar kabaca % 7 oranında bir "işsizlik" ve % 7 oranında bir "eksik istihdam" ile %14'lere yaklaşan bir "atıl işgücü" ortaya koymaktadır.

Öte yandan ileri sürüldüğüne göre, Türkiye'ye politik ve ekonomik istikrarsızlık ile yüksek enflasyondan dolayı yabancı sermaye girmediği için böylece Türkiye küreselleşmenin olumsuz sonuçlarından korunmuş bulunmaktadır. Bunun anlamı küreselleşmeyle daha da bütünleşecek Türkiye'nin potansiyel istihdam sorunlarının daha artmasıdır³.

Hızlı Nüfus - Yavaş Ekonomi :

Aslında ülkemizde bir yandan gelişme halindeki ülkelere özgü bir nüfus artışı yaşanırken, ayrıca uzun yıllar devam eden kamu finansman dengesizliklerinin neden olduğu ekonomik büyüme istikrarsızlıkları, yüksek kamu açıkları ve borçlanma bir "rant ekonomisi"nin gelişmesine neden olmuştur. "Ekonomik yapı üretiminden uzaklaşmış, büyüme, yatırım, ihracat artışı yerine iç ve dış borçlanma ile finanse edilen tüketime dayandırılmıştır. Rekabet gücünü esas alan bir kalkınma modeli uygulanamamıştır. Sanayide ciddi bir yatırım boşluğunun oluşması, ekonominin üretim yaratma kapasitesini sınırlandırmıştır".

Bu durum Türkiye'de işgücünün sektörel dağılımına da yansımaktadır. Her şeyden evvel ekonominin yarısının tarım ağırlıklı oluşu, bu sektörde karmaşık istihdam problemlerini gündeme getirmektedir. Bu istihdam problemi "gizli

³ Milliyet; "Globalizmin Yedi Günahı"; 03.10.1997; s.9.

işsizlikten" ziyade, "eksik istihdam" karakterlidir. Özellikle "görülebilir eksik istihdam" tarım sektöründeki işsizlik sorunlarının niteliğini belirlemekte, tarım sektöründe "fazlalık" ve "kaldırılmamazlık" bir arada varlığını sürdürmektedir.

Başka bir ifade ile tarım sektöründe işgücü fazlalığı vardır. Ancak bu fazlalık kaldırıldığı takdirde tarım sektöründe üretimin düşmesi kaçınılmazdır. Tarım üretimin mevsimlik, geçici istihdam karakteri, üretimin aile işletmeleri netiliği, yoğun yardımcı aile çalışması, kadın ve çocuk istihdamı, tarım sektöründeki istihdam sorunlarını karmaşık bir yapıya sokmaktadır.

Basitleştirilmiş bir ifade ile tarım sektörünün eksik istihdam yapısına, kentsel sektörün marjinal sektör istihdam yapısı adeta ilave olmakta, bu iki kesim birarada Türkiye'de insan kaynakları kaybının boyutlarını belirlemektedir.

Bu nedenle Türkiye'de istihdam sorunlarının daha iyi anlaşılması açısından kırsal eksik istihdam ile kentsel kayıt - dışı sektör istihdamının daha iyi analiz edilmesi gerekir. Çünkü bu iki sektör Türkiye'de toplam istihdamın 2 / 3'sini oluşturmaktadır.

Dikkati çeken bir diğer özellik ise, hizmet sektörleri istihdamının nisbi genişliğidir. Bu sektör sağlıklı bir endüstri ötesi toplum veya bilgi toplumu biçiminde büyümekten ziyade, kayıt - dışı marjinal sektörlerin kentlere yığıldığı istihdam sorunlarını yansıtan üretken olmayan bir sektöre dönüşmektedir.

İleri sürüldüğüne göre, "mevcut işsizlere, Gümrük Birliği sonucu rekabet şansı zayıf kimya, tarıma dayalı endüstri ürünleri, orman ürünleri, üretiminde bilgi yoğunluğu fazla, Üçüncü Sanayi Devrimi ürünleriyle rekabete zorlanacak sektörlerden sayılan otomotiv, beyaz eşya, elektronik gibi sektörlerdeki bazı firmaların yaşama şansını

yitirmesi veya küçülmesi sonucu istihdamın daralmasıyla yeni işsizler de eklenecektir. Bu durum, çalışma yaşamında yeni sorunlara, Endüstri İlişkileri'nde gerginliklere yol açacaktır"⁴.

Türkiye'de İşsizliğin Yapısı:

Bu perspektiften Türkiye'de istihdamın yapısına ve işsizliğin boyutlarına topluca bakacak olursak şu sonuçlara ulaşmak mümkündür.

- "Türkiye'de marjinal işlerde çalışanların % 57'si haftadan 16 saatin altında, % 31'i ise 35 saatin altında çalışmaktadır".

- "Bu grup içinde yer alanların % 63'ü kadındır. % 99'u ise yeni bir iş aramadıklarını beyan etmişlerdir. Dolayısıyla kadın işgücünün marjinal çalışmayı bir çalışma biçimi olarak kabullendiği anlaşılmaktadır",

- Türkiye'de istatistikler, toplam işsizlerin % 42'sinin bir yıldan uzun süreli işsiz olduklarını göstermektedir. Bu grubun 1/4'ünü 3 yıldan uzun süreli iş arayanlar oluşturmaktadır. 6 aydan uzun bir süredir iş arayanların % 65'i ise kadındır",

- Uzun süreli iş arayanların aşağı yukarı yarısını ilk kez iş arayanlar oluşturmakta ve bunlar için de gençler önemli bir yer tutmaktadır. Bunun sonucu olarak Türkiye'de uzun süreli bir genç işsizliği ortaya çıkmaktadır,

- "İşsiz kalınan sürelerin uzaması, işbulma ümidini yitirmiş, fakat işbaşı yapmaya hazır bir umutsuzlar ordusu"nun ortaya çıkmasına yol açmaktadır,

- Ayrıca "iş aramadıkları için işgücüne girmeyen dolayısıyla işsizlik oranları içinde yer almayan bir grup 300.000'e yakın insanı kapsamaktadır. Bu grubun büyük kısmını mesleki nitelikten yoksun bu nedenle iş bulma ümidini yitirmiş olanlar" oluşturmaktadır,

⁴ Ekin, N.; İşsizlik sigortası (Teorik Boyutları ve Dünya Uygulamaları); İstanbul: İTO Yayını; 1994; s. 15.

- Türkiye’de işsizliğin niteliği tartışmalarında yapısal bir diğer özellik, işsizliğin bir genç işsizliği olarak ortaya çıkmasıdır. Verilere göre Türkiye’de işsizlerin % 48.7’sini 14 - 25 yaş grubundaki gençler oluşturmaktadır. İş ve İşçi Bulma Kurumu istatistiklerinde bu oran % 50.8’e varmaktadır. Özellikle gençler arasında eğitilmiş gençlerin oranı 1997’de %29.4’e çıkmıştır,

- Eğitilmiş gençler arasında da eksik istihdamdakilerin oranı da yükselmekte, bu oranın 1996’da %6’a çıktığı belirlenmektedir,

- “Özellikle kentsel alanlarda eğitilmiş genç kadın işgücünün işsiz kalma eğiliminin erkeklerin oldukça üstünde olduğu görülmektedir. Eğitilmiş genç işsizlerin payı kentlerde % 28.8 iken, kadınların oranı % 33.9’dur”,

- Türkiye’de işsizlerin vasfı ve eğitim düzeylerine bakıldığında % 48.7 ile ilk okul mezunlarının en büyük grubu oluşturduğu görülmektedir. İşsizlik oranları orta okulda % 41.6, lisede % 17.5’e çıkmaktadır,

- Eğitim durumlarına sektörler itibariyle bakıldığında ise, “tarımın en düşük eğitim düzeyine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Tarımda %31’lik bir kesim okuma yazma bilmekte, bu oran sanayide % 5’e, hizmetler de ise, % 2’ye düşmektedir,”

- Sektörler itibariyle ilk okul mezunlarının oranı yükselmekte, orta okul mezunlarının oranı düşmekte, lise mezunlarının oranı tarım ve sanayide düşerken, hizmet sektörlerinde yükselme göstermektedir,

- İşsizliğin yapısı bakımından önemle durulması gereken başka bir konu işi, kayıt - dışı istihdamın varlığıdır. “Türkiye ekonomisi içindeki payı % 50’lere ulaşan kayıt - dışı ekonomi, 6.7 milyonluk bir istihdam kapasitesine sahiptir”,

- Türkiye tarımdaki istihdamın yapısını yeterli derecede bilmediği gibi, kentsel

istihdamın önemli bir bölümünü oluşturan kayıt - dışı istihdamın da büyüklüğü ve niteliğini bilmemektedir. Bu nedenle bütün oran ve analizler bir belirsizlik altındadır. Belirli gruplara uygulanacak işlemler ile işsizlik oranları ya çok düşük kalmakta, ya da çok yüksekler çıkabilmektedir⁵.

“Şişmanlatılmış” Sağlıksız KİT

İstihdamı:

Türkiye’de gerek kentsel tarım sektörü, gerek örgütlenmemiş kayıt - dışı sektörlerde istihdamın yapısı “gözenekleşmiş” bir özellik göstermekte, “görülebilir ve görülemez” eksik istihdam biçimleri bu yapıda yoğun bir şekilde yer almaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak, aldatıcı ve suni yapılar içinde istihdam genişlediği halde, üretim artmamaktadır.

Gelişen ülkelerde ve Türkiye’de formel sektörlerdeki KİT’lerin istihdamı da bu yapıları bozmaktadır. Politik yaklaşımlarla KİT’lerde üretken olmayan eksik istihdam özellikle “gizli işsizlik” biçimleri hiç bir verimlilik ve üretim artışı olmadan gelişmekte, şirketlerde artan istihdam tüm çalışanların motivasyonlarını etkilemek suretiyle ciddi verimlilik ve üretim sorunları yaratmaktadır.

Özellikle bu yoğun gizli işsizlikle “şişmanlatılmış ve hantallaştırılmış” istihdam yapısına bir de güçlü sendikacılar ve toplum pazarlık süreçleri ilave olduğu zaman, siztemin finansal çöküşü daha da hızlanmaktadır. Kuşkusuz politik tercihleri güçlü, sun’i istihdam artışlarına yönelik bu KİT politikaları, en büyük darbeyi dışı açılmış küresel rekabetten almaktadır.

Sonuçta ister korumalı KİT’lerin finansal iflası, ister özelleştirmenin ortaya çıkaracağı istihdam sorunlarıyla Türkiye’de “formel kamu emek piyasaları”nda da ciddi istihdam sorunları yaşanmaktadır.

⁵ Serter, N.; “1998’e Girerken İşsizlik ve Eğitim İlişkisi”; Mercak Dergisi; Ocak 1998; s. 45.

İş Yaratmayan Politikalar:

Aslında ülkemizde çarpık işsizlik yapısının en önemli nedenlerinin uygulanan Sosyal Politikalar olduğu ileri sürülmektedir. Özellikle "Sosyal Politikaların maliyetinin sürekli olarak kayıtlı sektöre yüklenmesi, devletin vergi, sigorta, fon şeklinde "istihdam vergileri"nin ağırlığı gibi nedenlerle istihdamın kayıt-dışına yöneldiği" belirlenmektedir.

MESS Haziran 1999 Bülteni'nde "işsiz sayısını artırmak mı istiyorsunuz işte 10 emir" başlığı altında işsizliği azaltmaya, yönelik çok sayıda öneriyi sıralamıştır. Bunlar genelde bürokrasiyi azaltmaya, yatırımları hızlandırmaya, sosyal güvenlik yüklerini indirmeye, enflasyonu düşürmeye, vergileri azaltmaya, mali engelleri kaldırmağa yönelik tedbirlerdir.

TİSK'in "İstihdam ve İşsizlik Raporu"nda, "temelde bu gelişmenin sendikal sistemden kaçışa neden olduğu ve Türkiye'de kayıt-dışı istihdamın 2,7 milyon dolayında bulunduğu belirtilmektedir. Ayrıca aynı raporda, Türkiye yatırım eğiliminin zayıf olduğu ülkeler arasında sayılmaktadır." "Türkiye'de açık işsizlik kadar, düşük katma değer ve düşük gelir biçiminde kendini gösteren eksik istihdam sorununun da ciddi boyutlarda olduğu belirtilen TİSK Raporu'nda, işsizliğin özellikle son 10 yılda etkisini giderek artırdığı" belirtilmektedir.

TİSK, sonuç itibariyle yaptığı değerlendirmede;

- İşsizlik sigortanın bir işte sigortalı olarak çalışırken işini kaybedenlere istihdam

olanağı sağladığını, buna karşılık hiç iş bulamamış veya bulmuş olsa bile sigortalı olarak çalışmamış kişilere yarar sağlamayan bir sigorta dalı olduğuna işarette, bu işsizlik sigortasını kendi içinde bir kısır döngü yaratarak sürekli sigortalı işçilere öncelik tünüyacağına ve istihdam fırsatları yaratacağına işaret etmektedir,

- Özellikle işsizlik sigortasının yeni bir "kara delik" olmaması için gerekli tedbirlerin alınması gereğine değinmektedir,

- Emek piyasasının yeniden düzenlenerek, iş ve işçi bulma fonksiyonlarının yeniden yapılandırılması zorunluluğu üzerinde durmaktadır,

- Yeni işyerleri açılmadan işsizlik sorununun çözülemeyeceğine önemle işaret etmektedir,

- Özellikle, "işsizlik sigortası için ayrılan kaynakların işsizlik sorunun çözümünde anahtar olan yeni yatırımların yapılması için gerekli finansman imkanlarını sınırladığına" değinilmektedir ve kıdem tazminatını gündeme getirmektedir.

- Nihayet son olarak, işsizlik sorunuyla etkin bir mücadelenin aktif istihdam politikalarından geçtiğine işaret edilmektedir⁶.

Türkiye, yeni girdiğimiz 3. Bin Yılda, küresel gelişmenin "Yeni Ekonomi" boyutunu ve Bilgi İşçisi açıklarıyla gelen çağdaş istihdam sorunlarını önemle dikkate almak zorundadır.

⁶ TİSK; İşsizlik Sigortası, Aktif İstihdam Politikaları ve Özel İstihdam Büroları; Ankara; Mart 2000; s. 108 - 110